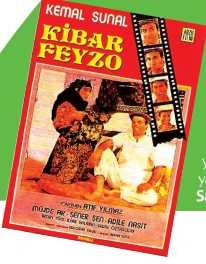

Kibar Feyzo'nun Harran'ında yeller esiyor

Filmin çekildiği 1978 yılında Reyhanlı'nın bir köyü olan Harran, bugün Reyhanlı'ya bağlı bir mahalleyle dönmüş. 1978 yılındaki hali ile günümüzdeki hali arasında büyük farklılıklar bulunuyor. Filmdeki sahnelerin çekildiği mekânların çoğu ya bakımsızlıktan harabeye dönmüş ya da yok olmuş. Sayfa 30-31'de.

Keman bulamayınca kendisi yaptı

Keman sesini ilk duyduğunda çok beğendiğini ve keman kursuna gitmek istediğini belirten İskenderli keman yapım ustası İsmail Kaya, marangoz çıraklığından keman yapım ustalığına uzanan hayat hikâyesini anlattı. Sayfa 18-19'da.

"Bağlama parmak izi gibidir"

Üretimde niteliği etkileyen en önemli faktörlerden biri de harcanan emek. Yapılan işi fabrikasyondan ayıran en önemli etken bu. Üzerine daha fazla emek harcanmış olması bağlamanın sorun çıkarmaya olan yatkınlığını azaltıyor. Bağlama yapım ustası Kazım Danyeli bağlama yapımı hakkında bizi bilgilendiriyor. Sayfa 16-17'de.

OKUYORUM

Yıl / 7

Sayı / 11

Haziran/2021

Çukurova Üniversitesi İletişim Fakültesi Uygulama Gazetesi

Cezasızlık büyük bir sorun!

ENSEST

Avukat Sevil Aracı, Çocuk Seks İşçiliği, Çocuk Pornografisi ve Seks Amacıyla Çocuk Ticaretine Son Ağı (ECPAT) 2015 yılı Türkiye Raporu'nda Türkiye'de cinsel suçların yüzde 46'sının çocuklara karşı işlendiği, her ay en az 650 çocuğun cinsel istismara uğradığı ve Türkiye'de 50 bin seks kölesi çocuğun bulunduğu bilgilerinin yer aldığını belirtiyor. Aracı, toplam mahkûmîyetlerin yüzde 61'ini ise çocukların cinsel bütünlüğüne karşı işlenen suçların oluşturduğunu söylüyor.

3

Mekanları A4 büyüklüğünde

Endüstriyel tavuk üretimi, tavukları doğasına oldukça aykırı ortamlarda yetiştiriyor. A4 kağıdı büyüklüğünde mekanlarda yaşayan tavuklar, top-rağa basmadan ve kanat çırpmadan ölüyor.

7

Üretici portakal bahçelerini söküyor

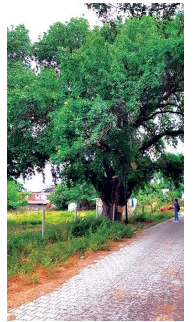
Hatay-Dörtöl denildiğinde aklımıza ilk olarak turuncu gelir. Dörtöl Tarım İlçe Müdürlüğü'nün verilerine göre Dörtöl'de 99 bin dekarlık alanda narenciye yetiştiriciliği yapılıyor. Son yıllarda mandalina üretimini artışı gösterdiği Dörtöl'de portakal üretimi azalıyor.

10

Geçmiş ile gelecek arasındaki bağ: ANIT AĞAÇLAR

Hangi ağaçların anıt ağaç olarak nitelendirildiğini, kaç tane yasal olarak korunan anıt ağacımızın olduğunu, bu ağaçların özelliklerini, Türkiye'nin hangi bölgelerinde yaşadıklarını, kültürümüzde nasıl bir yere sahip olduklarını biliyor muydunuz?

22-23

Kişisel gelişimin görünmeyen yüzü

Doktora tez çalışması, kişisel gelişim kitapları, seminerleri ve kursları üzerine olan Doç. Dr. İlker Özdemir ile kişisel gelişimin kökenlerinin hangi döneme dayandığını, yaşam koçluğunun aslında nasıl bir iş olduğunu, günümüzde insanların kişisel gelişime yönelmesinin ve yaşam koçlarına artan ilgisinin ve daha birçok şeyin nedenlerini konuştuk.

Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmiş bir suç tipi olmayan ensest, ailelerin dile gelmeyen sırn, çocukların ise yıllar boyu süren kâbusu olmaya devam ediyor. Avukat Sevil Aracı ve Interpol Genel Sekreterliği Çocuklara Karşı İşlenen Suçlarla

Mücadele Alt Direktörlüğü Önleyici Faaliyetler Proje Sorumlusu Psikolojik Danışman Dr. Bülent Tansel, çocukların maruz kaldığı ensest ilişki kapsamındaki eylemlerin psikolojik ve hukuki boyutları hakkında bilgi verdi. Sayfa 4-5'te.

Kadın emeği sömürülüyor

Uzun yıllardır dünyada ve ülkemizde ataerkil düzen içerisinde hem kadınların toplumdaki yeri hem de üretim sürecindeki emekleri yok sayılıyor. Kapitalist sistemin temel özelliği emekçilerin üretimlerine el koymak olarak karşımıza çıkıyor. Ekonomik eşitsizlikler üreten kapitalizm, kadın ve erkek emeği arasında da farklılıklar yaratıyor. Sayfa 6'da.

Görünmeye başlayan ev içi emek

En sık kullanılan ve çokça kullanıcı hesabına sahip sosyal ağ platformları kadınların ev içi emeğini, kendilerinin ifadesiyle görünür hale getiriyor. Toplum tarafından kadınların birincil görevlerinin çocuk bakmak ve eşinin ihtiyaçları ile ilgilenmek algısı yer edinmişken artık kadınlar sosyal medya araçlarıyla ekonomik faaliyetlerde bulunuyor ve var olmaya başlıyorlar. Sayfa 32'de.

3+3=2

Disleksi hayatımızın neresinde yer alıyor?

Avni Yiğit Gökse ve Dinçel Laçın, dislektik bireyler olarak hayatlarında nelerle karşılaştıklarını ve yaşadıkları olayları anlattılar. Gökse ve Laçın, kendi deneyimlerinden yola çıkarak dislektik bireylere tavsiyelerde bulundular. Sayfa 14-15'te.

Teknoloji ve siber şiddet

İnternet ortamının özelliklerinin siber zorbalığı kolaylaştırdığını ve özendirildiğini gösteren araştırmalar mevcut. Özellikle internet ve sosyal medya ortamlarının anonim kimliklere izin veren yapısı, siber zorbalığı tetikliyor. Sayfa 21'de.

Oyun bağımlılığı büyük sorun!

Oyun bağımlılığı psikolojik ve fiziksel sorunlar yaratıyor. Bireyi sosyal ortandan koparan dijital oyunlar, bireyin aynı zamanda geleceğinin şekillenmesinde de etkili oluyor. Şu anda 26 yaşında olan Akın Paksoy, oyun bağımlılığının kendisinde yarattığı psikolojik ve fiziksel sorunları anlatıyor. Sayfa 20'de.

Gazetecilikte standartların dışına çıkmak zorundayız

İletişim fakültelerinde geleneksel gazetecilik eğitimi anlayışı giderek değişiyor. Gelişen teknoloji sayesinde haberler internet ortamındaki yerini çoktan aldı. İnsanların habere hızlı bir şekilde erişme isteği geleneksel gazeteciliğin sanal ortama taşınmasına neden oldu. Sayfa 24'te.

Üstü örtülen devasa bir mesele

“Ensest”

Ensest, toplumların temel sorunlarından biri olmaya devam ediyor. Özellikle çocukları hedef alarak onları derinden etkileyen ensest ilişkiye karşı hukuksal boşluklar bulunuyor. Avukat Sevil Aracı ve İnterpol Genel Sekreterliği Çocuklara Karşı İşlenen Suçlarla Mücadele Alt Direktörlüğü Önleyici Faaliyetler Proje Sorumlusu Psikolojik Danışman Dr. Bülent Tansel, çocukların maruz kaldığı ensest ilişki kapsamındaki eylemlerin psikolojik ve hukuki boyutları hakkında bilgi verdiler.

Haber: Melek ELİŞ TÜRK Ceza Kanunu'nda düzenlenmiş bir suç tipi olmayan ensest, ailelerin dile gelmeyen sırrı, çocukların ise yıllar boyu süren kabusu olmaya devam ediyor. Ensest suçunun Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmediğini ifade eden Avukat Sevil Aracı, "Bu durum bir ceza artırımı nedenidir. Şöyle ki, TCK'nun 102/3 maddesinde basit cinsel saldırı suçunun daha fazla ceza gerektiren halleri düzenlenmiştir. Buna göre suçun 'Üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı ya da üvey baba, üvey ana, üvey kardeş, evlat edinilen veya evlatlık tarafından' işlenmesi durumunda, verilen cezalar yarı oranında artırılır" diye konuştu.

"Ortaya çıkan veriler sadece buzdağının görünen kısmıdır"

Avukat Sevil Aracı, ülkemizde ensestini yaygın bir suç olmasına rağmen, buna ilişkin araştırmaların ve sayısal verilerin fazla yaygın olmadığını belirterek şunları kaydetti: "Bildığım kadarıyla devlet tarafından bu yönde düzenli olarak istatistik bir bilgi derlemesi de yapılmamaktadır. Çocuk Seks İşçiliği, Çocuk Pornografisi ve Seks Amacıyla Çocuk Ticaretine Son Ağı (ECPAT) 2015 yılı Türkiye Raporuna göre Türkiye'de cinsel suçların yüzde 46'sı çocuklara karşı işleniyor, her ay en az 650 çocuk cinsel istismara uğruyor ve Türkiye'de 50 bin seks kölesi çocuk bulunuyor. Adalet Bakanlığı'nın 2014 verilerine göre ise her ay Adli Tıp Kurumu'na sevk edilen cinsel istismara uğramış çocuk vaka sayısı 650. Toplam mahkumiyetlerin yüzde 61'ini ise çocukların cinsel bütünlüğe karşı işlenen suçlar oluşturuyor. Öte yandan ortaya çıkan veriler sadece buzdağının görünen kısmıdır. Ne yazık ki gerçek veriler tahminlerin çok üstünde. Ensest kapsamındaki eylemler gizli kaldığı için tespit edilen rakamlar bütünüyle gerçeği yansıtmıyor. Yani tam anlamıyla sorunun yaygınlığı tespit edilemiyor."

"Cezasızlık sorunu çok fazla"

Aracı, cezaların oldukça yüksek ve aslında caydırıcı olabileceğini söylerken suçluların ceza almasını sağlamanın ve

Avukat Sevil Aracı

suçu ispatlamanın çok zor olduğunu dile getirdi. Aile içerisinde kalan ve uzun süre kimse sezmeden devam eden saldırı ve istismarın çok yaygın olduğunu belirten Aracı, konu yargıya taşındığında ise delil yetersizliğinden beraatin çok sık karşılaşılan bir durum olduğunu vurguladı. Suç ispatlanabildiği oranda verilen cezaların yüksek ve caydırıcı olabileceğini, çoğu kez indirimlerin uygulanmadığını belirten Avukat Aracı, kurbanlar açısından saldırganların yakınları olmasının büyük bir dezavantaj yarattığını altını çizdi. Aracı, "Hemen acil önlem alınması, saldırganın mağdura baskı yapması ya da saldırıyı tekrarlaması önlenmeli, yargı hızlı işleyerek sonuca hızlı ulaşılmalı ve saldırganların hızlı biçimde ağır cezalarla cezalandırılması gerekiyor. Ancak maalesef ülkemizde yargı ağır işlemekte ve süreç uzadıkça mağduriyetler artmaktadır" dedi.

"Aile kurumu kutsallık atfedilmeye çalışılan bir kurum"

Ülkemizde aile kurumunun kutsallık atfedilmeye çalışılan bir kurum olduğuna dikkat çeken Aracı, "Kadına ve çocuğa yönelik şiddeti engellemeye çalışmak yerine boşanmalar engellenmeye çalışılıyor. Böyle olunca da aile içerisindeki suçların açığa çıkması ve cezalandırılması daha zor oluyor" diye konuştu.

Ebeveynlerin, çocuklarını bakım

ve gözetim yükümlülüğünün olduğunu vurgulayan Aracı, sözlerine şöyle devam etti: "TCK'nın 233. maddesinde düzenlenen aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali suçu bu durumda uygulama alanı bulabilir. Aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi, şikâyet üzerine, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Velayet hakları kaldırılmış olsa da, itiyadı sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılması ya da onur kırıcı tavır ve hareketlerin sonucu maddi ve manevi özen noksanlığı nedeniyle çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan ana veya baba, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Türk Ceza Kanunu'na göre; işlenmekte olan bir suçta yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Kamu görevlisi veya sağlık mensubu bildirimde bulunmazsa, bu ceza iki yıla kadar çıkabilir."

"Mağdurlar henüz 5 ve 6 yaşlarındaki iki küçük çocuk, zanlı ise baba"

Hala devam eden bir cinsel istismar dosyası üzerinde çalıştığını dile getiren Avukat Sevil Aracı dava süreçlerini şu sözlerle anlattı: "İstismara uğrayan çocukların annesi, 6 yıldır evli olduğu ve sürekli şiddet gördüğü eşinden boşanmak üzere dava açmıştı. Boşanma davası sürerken Aile Mahkemesi çocukların velayetinin kime verileceği hususunda

Sosyal İnceleme Raporu düzenlenmesini istedi. Sosyal hizmet uzmanının yaptığı görüşmede çocukların babaları tarafından istismar edildiği ortaya çıktı. Sosyal inceleme sırasında babanın çocuklara pornografik filmler izlettiği anlaşılmıştı. Daha sonra çocukların sadece pornografik filmler seyrettirilerek değil, fiziki olarak da istismar edildikleri ortaya çıktı. Bunu öğrenen anne, savcılığa suç duyurusunda bulundu. Savcının isteği üzerine ÇİM'de ifadesi alınan çocuklar babalarının kendilerine nitelikli cinsel istismarda bulunduğunu, yaptıklarını anlattırlarsa onları

Dr. Bülent Tansel

pencereden atacağını, başka bir zamanda kendilerini ormana götürecek "yaramazlık yaparsanız sizi burada bırakırım, kötü hayvanlar sizi yer" diye korkutup tehdit ettiğini söylediler."

Tüm bunlar yaşanırken sanığın, bir çocuk hastanesinde çalışmaya devam ettiğini vurgulayan Aracı, "hakkında idari soruşturma dahi açılmamıştı. Çocuk istismarcısı olduğu kuvvetle muhtemel birinin bir çocuk hastanesinde çalıştırılmaya devam edilmesi de, en az takipsizlik kararı verilmesi kadar şaşırtıcıydı ve bu konuda da tepkilerimizi sıklıkla dile getirdik. Soruşturma ancak ısrarlı tepkilerimiz ve gündemde tutma çabalarımız sonucunda açıldı ve sanığın sadece görev yeri değiştirildi" diye konuştu.

"Dava süreçleri çok uzun sürüyor"

Dava süreçlerinin çok uzun olduğunu söyleyen Avukat Sevil Aracı sözlerini şöyle noktaladı: "Dava dosyam daha devam ediyor. Zanlı ceza olsa da bu cezalar yine bir şekilde bozuldu. Görüldüğü üzere bu davalar çok uzun sürüyor. Bu davalarda esas sorun ispat konusu. Bu konuda da ayrı bir düzenleme ve uygulama geliştirilmesine ihtiyaç var. Özellikle uzman görüşleri ve psikolog değerlendirmelerinin dikkate alınacağı bir yargı süreci olması, ispat için tanık aranmaması gerekiyor. Ensest ve esasen tüm cinsel saldırı suçlarının en ağır şekilde cezalandırılması gerekir."

"Faillerin 10'da 9'u erkek"

İnterpol Genel Sekreterliği Çocuklara Karşı İşlenen Suçlarla Mücadele Alt Direktörlüğü Öleyici Faaliyetler Proje Sorumlusu Psikolojik Danışman Dr. Bülent Tansel de, ensest faillerinin 10'da 9'unun erkek olduğunu belirterek şu ifadeleri kullandı: "18 yaşın altındaki ensest vakalar çocuk cinsel istismarı kapsamında ele alınmaktadır. Ensestin yaşandığı aile yapılarına baktığımızda genellikle bu ailelerde kaotik bir baba hakimdir. Bu baba baskıcı bir babadır. Bu baba aynı zamanda günahlarla sevaplarla büyütülmüş bir babadır. Çünkü dini baskının olduğu ailelerde ensest vakalara daha sık rastlanmaktadır. Eşleri ile bitmiş bir cinsel ilişkisinin olduğunu öne süren baba dışarıda yabancı bir kadınla ilişki kurmayı günah olarak görür ve bu cinselliğini ailedeki çocuğa yansıtır. Cinsel istismara maruz kalan çocuklarda derin travmatik izler kalmaktadır."

"Ailede ensest örtbas ediliyor."

Ensest davranışın ortaya çıkışının, genellikle babanın kızlarını kasıkanması ile başladığını ve aile içerisinde örtbas etme ve görmezlikle

yıllarca devam ettiğinin altını çizen Tansel, sözlerine şöyle devam etti: "Ailede genelde işlevsiz bir anne, kocasının kızına olan istismarını görmezlikten gelmektedir. Analizlerini yaptığım ensest vakalarının çoğunda aile içindeki diğer bireylerin bunu öğrenmesine rağmen sustuğunu gördüm. Tarsus'da incelediğim vakalardan bir tanesinde anne hastalanıyor. Sürekli hastanede tedavisi devam ettiği için çocuklara baba bakıyordu. Bu süreçte baba iki kızını ve erkek çocuğunu istismar ediyor. Bu istismar olayına çocukların halası şahit olduğu halde herhangi bir şikâyetle bulunmuyor. Sadece aile içinde bir uyarma ile kalıyor. Bu şekilde çocuklar yıllarca babaların cinsel istismarına maruz kalıyor. Daha sonra çocuklardan bir tanesinin arkadaşına anlatması ile durum ortaya çıkıyor. Çocuk bunu anlatamıyor. Çünkü bir çocuğun bütün dünyası ailedir. Ve çocuk kendini suçlar. İstismarcı tehdit ederek korkutur. Çocuklar korktuğu için de bunu söyleyemezler. Genelde aile içinde olan istismarın ispatlanması çok zordur. Bununla birlikte çocuk cinsel istismarı davalarında zaman aşımı yoktur. Birçok vaka maruz kaldığı istismarı büyüdükten sonra anlatmakta ve istismarcıya dava açmaktadır."

"Çocuklara yönelik cinsel istismarın hiçbir kültürel etmeni veya dini açıklaması olamaz."

Toplum olarak her zaman bu tür olayların kapalı kapılar arkasında kalmasının istendiğini belirten Tansel, "Bu durum, ayıp günah kavramları ile örtbas ediliyor. Cehalet ensestle yüzleşmemizin önündeki en büyük engellerden bir tanesi. Bunu kültürel etmenlere de bağlıyoruz. Oysa çocuklara yönelik cinsel istismarın hiçbir kültürel etmeni veya dini bir açıklaması olamaz. Hiçbir din çocuklara cinsel istismarın önünü açmaz. Din yanlış ve baskıcı bir şekilde öğretilmektedir. Uydurular ve hurafelerle yüzleşmemiz gerekiyor. Genelde sistematik olarak bir eğitim verilmesi engellenmektedir. Bu engellemelerin temel nedeni ise bu olayın, anlatıldığında daha çok artabileceği tezidir. Okul öncesi, ilkököl çocukları ve ortaokul çocukları olmak üzere bu üç gruba göre düzenlenmiş sistematik bir cinsellik eğitiminin verilmesi gerekiyor. Çocukların bu konuda bilinçlendirilmesi ile kurban olmalarının önüne geçilir. Böylelikle kadına yönelik şiddetin de önüne geçilmiş olur. Çünkü çocuk eğitimde cinsiyet rollerini öğrenecektir. Kadın ve erkek arasındaki temel farkın sadece cinsiyet farkı olduğunu öğrenecektir. Cinsiyet farklılığı ile cinselliği birbirine karıştırmayacaktır" diye konuştu.

"Aşı karşıtlığı toplumsal bağlılığın kazanılmasını engelliyor"

Covid-19 pandemisine karşı en etkili mücadele yönteminin aşılama olduğuna dair bilim insanlarının uyarıları ve bilinç yükseltici çalışmalarına rağmen aşı karşıtlığı devam ediyor. Bu durumun toplumsal bağlılığın kazanılmasını engellediğini belirten Aile Hekimi Dr. Selda Pamiry, aşı randevusuna alan pek çok kişinin randevusuna gelmediğini, bu kişilerin aşı karşıtlarının bilim dışı söylemlerinden etkilendiğini dile getirdi.

AŞI randevusu ve aşılama oranı arasında ciddi bir farkın olduğunu belirten Dr. Selda Pamiry, "Merkezimizden randevu alan bazı kişiler aşı olmaya gelmiyorlar. Randevu alıp aşıya gelmeyen veya sırası geldiği halde randevu oluşturmayan hastalarımızı telefonla arayarak aşı yaptırmaları çağrısında bulunuyoruz. İkna etmeye çalışıyoruz. Çünkü pandemi toplumsal bağlılık tamamen kazanıldığında son bulacaktır" dedi.

"Aşı olmak istemeyen kişiler bilim dışı söylentilere inanıyorlar"

Pamiry, aşı olmak istemeyen kişilerin bilimsel gerçekliği olmayan söylentilere inandığını ve randevularına da bu yüzden gelmediğini belirtirken, bu söylentilerin yayılmasında medyanın da payı olduğunu vurguladı. Aşı karşıtlığı ile mücadelede aile hekimlerine daha fazla iş düşüğünü ifade eden Pamiry, sözlerini şöyle sürdürdü: "Aile hekimleri olarak hastalarımızı tanıyoruz ve sürekli iletişim halinde olabiliyoruz. Bu yüzden bize düşen görev hastalarımızın aşı ile ilgili kafasındaki tüm soruların cevabını vermek. Sırası geldiği halde aşı randevusu almayan hastalarımızı daha sık aramızda gerekiyor. İkna etmek için projeler üretmeliyiz. Çünkü aile hekimleri kendi hastasını çok iyi tanıyorlar."

"Günde ortalama sadece 6 kişiye aşı yapıyorum"

Aşılamanın başlangıcında, aşının insanları öldürdüğü veya felç bırakabileceği şeklinde bir takım yanlış enfeksiyonun ortaya çıktığını hatırlatan Pamiry, "Aşılar ilk çıktığında yayılan aşı karşıtlı söylemler insanları çok etkiledi. Yan etkilerinin çok ağır olduğu ve pıhtıya neden olabileceği ileri sürüldü. Bu insanları çok etkilediği için sırası geldiği halde aşıya gelmeyen veya randevu aldıktan sonra fikir değiştirenler

çok oldu. Bu algı eskisi kadar yaygın ve güçlü değil. Bununla birlikte aşılama ile ilgili açıklanan veriler yetersiz. Ben günde ortalama sadece 6 kişiye aşı yapıyorum. Ama randevu alıp gelmeyenlerin sayısı daha fazla maalesef. Bu şekilde aşılar da israf oluyor çünkü randevu sayısına göre aşı hazırlığı yapıyoruz. Hazırladığımız aşıların belli kullanım süresi var. Bu süre zarfında gelmeyen hastaların aşılarını ihtiyaca göre başka hekimlere gönderiyoruz ki bunun kısa bir zaman diliminde olması gerekiyor. Randevu alıp gelmeyenlerin aşılarını kullanmadan çöpe atmak durumunda kalabiliyoruz" dedi.

"Çoğu ilaç ve tedavi yöntemi gibi aşının da hafif ve kısa süreli yan etkileri olabiliyor"

Çoğu ilaç veya tedavi yönteminde olduğu gibi aşılarda da bazı insanlarda hafif ve kısa süreli yan etkilerin olabileceğini söyleyen Pamiry şu bilgileri verdi: "Aşının etkileri genellikle hafif oluyor ve kısa sürüyor. Aşı olan kişilerde, yorgunluk, baş ağrısı, kas ağrısı, ateş, mide bulantısı gibi kısa süreli yan etkiler meydana gelebilir. Bunlar beklediğimiz ve normal diyebileceğimiz yan etkiler. Aşılar toplum sağlığını ilgilendiren tedavi yöntemleri olduğu için aşı uygulamaları bilimsel kuruluşlar tarafından sürekli gözlenmektedir. Dünya Sağlık Örgütü ve Avrupa Hastalık Kontrol Merkezi tarafından da sürekli olarak aşı süreçleri kontrol edilmektedir. Herhangi büyük bir yan etki görüldüğü zaman bu kuruluşlar müdahale etmektedir. Bu yüzden yan etkilerinden korkmamalıyız. Örneğin Covid-19 aşılardan olan BioNTech aşısının, yan etkisinin daha fazla olduğu söylendi ve birçok kişi bu aşığı almakta çekindi. Oysa ülkemizde bunun, şu ana kadar en az yan etkisi görülen aşı olduğunu söyleyebilirim. Sırası gelen vatandaşlar, randevu alıp gönül rahatlığı ile aşılarını olsunlar."

